

Poetes, moriscos i capellans

Joan Fuster

Poetes, moriscos i capellans

Els nous lectors

El fenomen va ser detectat, de primer, per teòlegs i moralistes, i entre nosaltres és fra Antoni Canals qui el denuncià ja d'una manera taxativa a darreries del XIV o ben a principis del XV. I així havia de ser, naturalment. L'humanisme—o, més aviat, tot el complex de factors socials que en el nivell de la cultura produïen l'esclat humanista—havia començat a despertar en els homes de l'última Edat Mitjana una inquietud crítica, de vocació racionalista, encara a penes mordent, però sens dubte activa. La reticència, no cal dir-ho, s'alçava sobretot enfront de les solucions doctrinals que la tradició eclesiàstica venia sustentant des de feia segles. No es tractava de discutir-ne la substància, sinò -i de bona fe—de confirmar-les a partir d'un pressupost només racional. El refús s'adreçava a l'índole de l'autoritat: tímid i cautelós, de moment, deia preferir "juí e raó natural" a "lo parlar dels profetes". Tanmateix, l'exigència resultava resoluta i clara. Potser la desimboltura amb què un Bernat Metge reprenia temes abans maquinalment estereotipats per la rutina escolàstica, no era massa freqüent. Parlar d'escepticisme estaria fora de lloc, en efecte. Sigui com sigui, hi havia "curiositats" que Canals qualificava d'"excessives", i aquestes curiositats fins i tot aspiraven a "escudrinyar lo consell de Déu"—o "lo consell de Déu" més que no cap altra cosa. Tal eren "les qüestions que fan los hòmens seglars", a què es referia el bon dominic valencià: "qüestions" que no tenien resposta satisfactòria -si més no per als qui les formulaven—en les al·legacions habituals dels apologetes de l'època.